

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2016. – Т. 33-34. – С. 85-89

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2016. – Volume. 33-34. – pp. 85-89

УДК: 323(4):314.15-026.48

© Анастасія Ватаманюк¹

Біженці як виклик сучасній міграційній політиці Європейського Союзу

У статті розглядається міграційна політика країн Європейського Союзу та її еволюція під впливом викликів сучасності, зокрема проблему біженства. В контексті останніх подій, вирішення проблеми із кількістю біженців у світі, стає все більш нагальною. Через нестабільні ситуації та стан війни у деяких країнах, погіршується та ускладнюється політика врегулювання і управління міграційних потоків у цілому. Тому, на сьогоднішній день в Європі на порядку денному стоїть питання про вирішення проблеми з біженцями та трудовими мігрантами. Зупинити такий величезний потік біженців можна тільки трансформацією міграційної політики та кардинальною зміною ситуації в проблемних країнах (Сирія, Ірак, Афганістан і т.д.). Тому, це не лише боротьба з міграцією, а й правильне управління нею.

Ключові слова

Біженці, міграційна політика, Європейський союз, країни-донори, країни-реципієнти.

Refugees, as a challenge to the modern migration policy of the European Union

The article presents migration policy of the European Union and its evolution under the influence of modern challenges, including the problem of Refugee. In the context of recent events, the problem with the number of refugees in the world is becoming more and more urgent. Due to the instability and the state of war, the policy of regulation and management of migration flows has deteriorated and complicated in general. This explains why the issue of solving the problem of refugees and illegal migrants is on the agenda in Europe today. To stop the huge flow of refugees can be possible only by applying the radical changes of the situation in the problem countries, such as Syria, Iraq, Afghanistan, etc, by not only fighting against migration, but also implementing appropriate administration.

The increase in the number of terrorist attacks, the social tension among the citizens of the recipient countries, the aggressive refugees' attacks on peaceful citizens, the criminal action against the police and other executive branches, the mass riots in the developed, democratic countries lead to some correction of the European migration policy. The increased number of refugees in the last 5 years forces the European community not only to help and support the victims, but also to introduce stricter measures to protect their own borders, citizens and political stability.

Keywords

The refugees, the migration policy, the European Union, the donor countries, the recipient countries.

Постановка наукової проблеми. Сучасна тенденція міграції населення є складним соціально-економічним, нормативно-правовим та культурним явищем, яке потребує суттєвої трансформації міграційної політики для врегулювання потоків міграцій та координування дій урядів країн-донорів та країн-реципієнтів. Друга світова війна та її закінчення, спричинило велику міграційну хвилю. В результаті, міграційні рухи стали невід'ємною складовою сучасності. Особливо протягом останніх років спостерігається ескалація проблеми масової міграції, зокрема біженства.

Починаючи з 2014 року, сотні тисяч біженців шукають притулку в Європейському Союзі. Основними країнами-реципієнтами біженців в ЄС стали Німеччина, Швеція, Італія, Франція та

¹ Аспірант кафедри між Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна, Email: Puishor2@gmail.com

Угорщина, в яких було зареєстровано 91% від усіх заявок². Наприклад, за перші дев'ять місяців 2015 року у відповідні державні органи Іспанії надійшло 10 тисяч заяв на отримання міжнародного захисту. Протягом усього 2014 року надійшло 5952 заяв, що складає 0,9 % від усіх заяв, що надійшли у країни ЄС³.

Основним чинником такої кількості заяв про прохання надати притулок є громадянська війна у Сирії, що триває з 2011 року. Проте, серед біженців є не лише вихідці із Сирії. За даними ООН, станом на січень 2015 року біженці з Афганістану та Іраку становили 20,9% і 9,4%⁴ від загальної кількості прибулих до ЄС. Переважна їх кількість прибули до Туреччини, Греції або Італії, а звідти через балканські країни рухались до Угорщини, Німеччини, Австрії та країн Скандинавії. Проте, закінчилось це тим, що деякі члени ЄС почали перекривати кордони, відмовляти у наданні притулку або заморожувати розгляд заяв, тому частина біженців залишилась на Балканах, не маючи можливості рухатись далі.

Актуальність теми. Стрімке збільшенні не лише легальної міграції, а й нелегальних потоків мігрантів, зокрема біженців, стало викликом, який сьогодні постає перед європейськими інститутами та вимагає трансформації міграційної політики і першочергового вирішення питання.

Метою статті є проаналізувати проблему біженців, як виклик в сучасній міграційній політиці Європи. Для досягнення поставленої мети передбачено такі **завдання**, як: проаналізувати сучасну міграційну політику Європи; виділити основні фактори, що впливають на врегулювання міграції.

Виклад основного матеріалу. Поки міграційні потоки піддавались контролю або ж навпаки не створювали ніяких проблем вважалось, що біженці чи нові трудові мігранти у певній мірі можуть бути вигідними для Європи, оскільки зможуть заповнити потрібні для європейців робочі місця для нормального функціонування власної економіки. Та ціна, яку сьогодні пропонують заплатити стабільній Європі за можливе вирішення міграційних проблем, може виявитись занадто високою.

Однією з причин проблеми є те, що більшість біженців поводять себе як «головні актори», керуючись принципом «переді мною всі в боргу». Вони впевнені в тому, що кожна європейська держава зобов'язана надати їм притулок, так як це передбачено у Конвенції ООН про статус біженців від 1951 року. Проте таке ставлення з боку прохачів притулку змусило Данію та Нідерланди офіційно прийняти закони та впровадити жорстку систему врегулювання міграційних потоків, які в цілому більше контролюють та обмежують перебування біженців та мігрантів на їх території. Тоді як Німеччина, Швеція, Італія, Франція та Угорщина вже взяли на себе основний потік біженців. Інший фактор полягає у релігійній приналежності мігрантів, які переїжджають до Німеччини, Австрії, Іспанії, тощо, та не хочуть інтегруватися в європейський простір, і звикати до нових, європейських цінностей. Навпаки, вони виступають за збереження своєї національної та релігійної ідентичності і в деяких випадках навіть цього вимагають. По-третє, враховуючи рівень спілкування та виховання, а також досвід зі зброєю, такі мігранти швидко утворюють злочинні угруповання, загрожуючи безпеці місцевих жителів. Вже сьогодні прослідковується тенденція, яка показує що у колишніх спокійних містах і навіть столиця є райони, з яких через небезпеку для життя та здоров'я виїжджають більшість корінних жителів, і залишаються вихідці з Африки та Азії, утворивши свої «чайнатауни в наметах».

У зв'язку з такими ситуаціями, коли загроза від мігрантів більша, ніж бажання їм допомогти, серед простих мешканців країн ЄС здобувають популярність ультраправі партії з їх жорсткою позицією відносно біженців. Останні вибори у Швеції та Франції демонструють таку тенденцію, також це можна спостерігати в Угорщині та Греції. Тому, виходячи з міркувань безпеки, міністри внутрішніх справ Німеччини та Франції запропонували допомогти обладнати в Італії та Греції достатню кількість імміграційних пунктів і при цьому зробити більш жорсткими критерії надання притулку. Але проблема вже досягла такого рівня, що необхідне її глобальне вирішення – треба створювати безпечні зони для проживання людей в їх рідних країнах, шукати

² Солодько А., Фітисова А. (2016) «Міграційна криза ЄС: статистика та аналіз політики». Режим доступу: <https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky>

³ Міжнародний захист на отримання притулку в Іспанії. Режим доступу: <http://ciutatrefugi.barcelona/uk/mizhnarodnyy-zahyst-i-otrymannya-prytulku-v-ispaniyi>

⁴ Desperate journeys. Refugees and migrants entering and crossing Europe via the Mediterranean and Western Balkans routes. Режим доступу: <http://www.unhcr.org/58b449f54>

можливості для припинення війни, вести переговори зі Сполученими Штатами заради зміни їхньої зовнішньої політики стосовно, наприклад, Сирії.

Все більше і більше проблем постає перед Європейським союзом в контексті вирішення міграційної політики. Намагаючись заповнити власну потребу у дешевій робочій силі та створити лояльне законодавство для мігрантів (на прикладі Іспанії, під час економічного розвитку), країни стикаються з міграцією, яка набуває масового характеру, що у свою чергу веде до підвищення соціальної напруженості. Із зростанням легальних мігрантів починається збільшення і нелегальної імміграції. Поки держави намагаються поступово посилювати власні законодавства, для врегулювання та зменшення міграційних потоків, на світовій арені постає нова проблема – криза біженства.

Динаміка кількості біженців у світі через нестабільні ситуації та стан війни у деяких країнах, погіршують та ускладнюють політику врегулювання та управління міграційних потоків у цілому. За даними ООН, країни, з яких прибуває найбільша кількість біженців, не змінюються з 2014 року: це Сирія, Афганістан, Сомалі, Південний Судан, Судан, Демократична Республіка Конго, Центральнаафриканська Республіка, М'янма та Еритрея. В 2015 році питання міграції, як ніколи гостро, стояло на порядку денному у провідних мас-медіа країн-реципієнтів «Focus»⁵, «El Pais»⁶, «Corriere della Sera»⁷ та міжнародних організаціях. Через швидке збільшення чисельності шукачів притулку в ЄС даний феномен отримав назву «європейська міграційна криза».

Починаючи з Другої світової війни, що спричинила велику міграційну хвилю, частка мігрантів у світі зросла з 3% до 4%. За ці 78 років стало зрозуміло, що міграційні рухи – невід'ємна складова сучасності. За інформацією ООН кількість міжнародних мігрантів продовжує швидко зростати. У 2000 році офіційно нараховано 173 млн. міжнародних мігрантів, у 2010-му – 222 млн., а в 2015 році кількість мігрантів складала вже 244 млн., до цієї цифри також входить 20 млн. біженців. За статистикою близько двох третин мігрантів живе у Європі (76 млн.) або Азії (75 млн.). У Північній Америці проживають 54 млн. мігрантів. Найбільше мігрантів – п'ята частина від загальної кількості – проживає у США, на другому місці Німеччина. В ООН назвали такий стан найважчою міграційною кризою в Європі з часів Другої світової війни⁸.

На сьогоднішній день ситуація з біженцями в Європі значно ускладнилась. Збільшення терористичних актів, соціальна напруженість серед корінного населення країн-реципієнтів, напади агресивних біженців на мирних громадян, злочинні дії проти виконавчих органів, масові заворушення в стабільних демократичних країнах, призводять до корегування європейської міграційної політики. Великий потік біженців, який розпочався за останні 5 років змушує європейське товариство, не лише допомагати та підтримувати постраждалих, а й впроваджувати жорсткі міри для захисту власних кордонів, власних громадян та власного миру.

До не змінних та обов'язкових умов захисту та надання притулку держави мають за собою право дещо корегувати певні умови. Ні одна з держав не зобов'язана надавати політичний притулок кожній особі, яка подала заяву. Держави в індивідуальному порядку розглядають кожну заяву, розгляд якої регламентується не лише міжнародним правом, а й власним законодавством. В контексті зростання кризи біженства країни, на територію яких зосереджується більша частина біженців або країни-транзити, впроваджують та використовують нові методи боротьби з проблемою, які спрямовані не лише на захист і допомогу постраждалим, а в першу чергу на забезпечення стабільності власної держави:

- посилення власного законодавства, щодо врегулювання міграційної політики (Нідерланди);

⁵ Focus – сучасний німецький суспільно-політичний часопис. Заснований 18 січня 1993 року. Разом із журналами Spiegel та Stern входить у трійку найбільш авторитетних та популярних сучасних політичних часописів Німеччини.

⁶ El Pais – (з іспан. - «Країна») – іспанська щотижнева суспільно-політична газета. Заснова у 1976 року та є найбільш популярною в Іспанії після спортивної газета Marca.

⁷ Corriere della Sera – (з італ. - «Вечірній вісник») італійська щоденна газета. Видається в Мілані з 5 березня 1876 року.

⁸ Deputy UN chief presents new report on global migrant trends, highlight in rising numbers for 2015. Режим доступу: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52983#.WNKKKtKLRdj>

- відновлення тимчасового контролю на внутрішніх кордонах ЄС у зв'язку з міграційною кризою (таким правом вже скористались 8 країн ЄС: Бельгія, Данія, Норвегія, Австрія, Швеція, Угорщина, Словенія, Німеччина);
- реєстрація та облік мігрантів та біженців, з проведенням дактилоскопії (створення у 2003 році бази даних EURODAC з відбитками пальців);
- боротьба з нелегальними перевізниками мігрантів та біженців (за статистикою 1 з 42⁹ біженців гине, намагаючись дістатися берегів Італії та інших країн Середземним морем).

Якщо поглянути на карту Європи можна спостерігати тенденцію між країнами-донорами та країнами-реципієнтами. Умовно існують 3 найбільші шляхи перетину та/або прибуття нових мігрантів до Європи. Середземноморськими шляхами прибули в Європу 1 015 078 шукачів притулку – що становить приблизно 97% від загальної кількості новоприбулих¹⁰.

Міграційний шлях умовно розділяють на три коридори, одним із яких стає Західносередземноморський. Незначна частина біженців прибуває до Європи, прямуючи з Марокко та Алжиру в Іспанію. За даними Міжнародної організації з міграції (далі МОМ), у 2015 році, цим коридором, берегів Іспанії дістались 3845 шукачів притулку¹¹. Також, регулярно, через кордон Іспанії з Марокко, який охороняється військовими та розмежований 7-метровим парканом, намагаються нелегально перебратись вихідці з Африки. Проте, згідно з даними іспанського міністерства внутрішніх справ, кількість нелегальних мігрантів зменшилася завдяки прикордонній співпраці з Марокко. Крім того, Мадрид підписав угоди про повернення біженців з такими країнами, як Мавританія, Нігерія та Сенегал. Результатом таких угод стало стримування багатьох африканців від втечі до Іспанії. Тож Іспанія, *de-facto*, вже не належить до головних маршрутів біженців з Африки на шляху до Європи. Суттєво зменшився нелегальний наплив африканських біженців, але з'явився новий і на сьогоднішній день найбільший притік мігрантів до Європи, який можна спостерігати з конфліктних регіонів, приміром, з Сирії та Іраку через Східне Середземномор'я чи Балкани.

Не менш важливий коридор є Центральносередземноморський. Через який значна частина мігрантів, що рухається з Африки південніше Сахари (Еритрея, Нігерія та Сомалі), а також Лівії, використовує морський шлях, щоб дістатися Італії. Протягом 2015 року до Італії прибуло 150 317 мігрантів, в тому числі і біженців. Це шлях є значно небезпечнішим, ніж, приміром, «Туреччина – Греція», за даними МОМ, в 2015 році загинуло 2 889 осіб¹². Тут Італія виступає не лише країною-реципієнтом, а й країною-транзит, через яку мігранти рухаються в сторону Німеччини та Швеції, проходячи через Австрію.

Третій найбільш простий, дешевий та безпечний маршрут в Європу проходить через Туреччину в Грецію, називається Східносередземноморський коридор. Він є найпопулярніший серед вихідців з Сирії та Іраку. Існують два способи дістатися пункту призначення: наземний і морський. Дешевий спосіб, це добратись автобусом із Стамбула в Елладу. Проте, його обирають меншість, тому що він передбачає прохід через контрольні прикордонні пункти. Окрім того, щоб не стати «легальним перевізником нелегалів», Туреччина часто перекриває цей маршрут або відмінює автобусні рейси у цьому напрямку. Хоч наземний спосіб більш безпечний та економний, набагато більше шансів успішно дістатися Європи морем. Проте, через небезпечний маршрут в середньому щороку гине біля 800 осіб¹³. Також, частина біженців з Сирії прибувають в Грецію морем з Єгипту. Через жорсткий прикордонний контроль Болгарії та Румунії біженці намагаються оминати їх, та, прибувши в Грецію, вони надають перевагу рухатись через Сербію, Македонію та Угорщину на північ – до Німеччини та Швеції.

Висновки. Сучасні реалії показують, що інститут міграційної політики в контексті економічного та політичного світового дисбалансу все більше і більше «тріщить по швам». Спроби врегулювання міграційних потоків як на рівні міжнародних організацій, так і на рівні держав, з одного боку сприяють покращенню ситуації, а з іншого утворюють нові проблеми для самої

⁹ Desperate journeys. Refugees and migrants entering and crossing Europe via the Mediterranean and Western Balkans routes. Режим доступу: <http://www.unhcr.org/58b449f54>

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само.

¹² Там само.

¹³ Там само.

міграційної політики. До прикладу можна взяти всім відому і зручну для країн ЄС та учасниць Шенгенської угоди, Шенгенську зону. Головною цілю якої було спростити та покращити пересування громадян ЄС по своїй території. Однак, з іншої сторони, саме Шенгенська зона полегшила законний і не законний перехід міграційних потоків до країн ЄС. Якщо до 1990 року, коли до вже підписаної Шенгенської конвенції почали приєднуватись інші європейські країни, мігрантам потрібно було перетинати від п'яти і більше кордонів, для того щоб добратись до потрібної їм європейської країни (Німеччина, Франція, Італія, Іспанія), так зараз завдяки Шенген зоні біженцям чи мігрантам залишається перетнути від одного до трьох кордонів (наприклад: біженець з Афганістану, щоб добратись до Угорщини повинен перетнути кордон з Іраном, Туреччиною та Грецією).

Отже, функціонування Шенгенської угоди діє за принципом: максимальна відкритість в середині, максимальна закритість ззовні. Світова політика до 1985 року, коли з'явився «шенген», будувалась на принципі територіальної цілісності та жорсткості захисту кордонів. Сьогодення ж вимагає все більшої умовності та екстериторіальності кордонів. Навряд чи у контексті даної кризи ми можемо розмірковувати про спрямування політики в напрямку все більшої глобалізації. Тому, сьогодні світ потребує не боротьби з міграцією, а правильного управління нею. Зупинити ж цей величезний потік біженців можна тільки кардинальною зміною ситуації в проблемних країнах (Сирія, Ірак, Афганістан і т. д.).

Список джерел

1. Міжнародний захист на отримання притулку в Іспанії. Режим доступу: <http://ciutatrefugi.barcelona/uk/mizhnarodnyy-zahyst-i-otrymannya-prytulku-v-ispaniyi> (дата перегляду 14.11.2016)
2. Солодько А., Фітісова А. (2016) Міграційна криза ЄС: статистика та аналіз політики. Режим доступу: <https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky> (дата перегляду 17.11.2016)
3. Deputy UN chief presents new report on global migrant trends, highlighting rising numbers for 2015. Режим доступу: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52983#.WNKKKtKLRdj> (дата перегляду 14.11.2016)
4. Desperate journeys. Refugees and migrants entering and crossing Europe via the Mediterranean and Western Balkans routes, режим доступу: <http://www.unhcr.org/58b449f54> (дата перегляду 14.11.2016)

References

1. Mizhnarodnyi zakhyst na otrymannia prytulku v Ispanii, available at: <http://ciutatrefugi.barcelona/uk/mizhnarodnyy-zahyst-i-otrymannya-prytulku-v-ispaniyi> (accessed 14.11.2016)
2. SolodkoA., FitisovaA. (2016) «Mihratsiina kryza YeS: statystyka ta analiz polityky», available at: <https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky> (accessed November 2016)
3. Deputy UN chief presents new report on global migrant trends, highlighting rising numbers for 2015, available at: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52983#.WNKKKtKLRdj> (accessed 14. 11. 2016)
4. Desperate journeys. Refugees and migrants entering and crossing Europe via the Mediterranean and Western Balkans routes, available at: <http://www.unhcr.org/58b449f54> (accessed 14. 11. 2016)